

Sercan Köken

*Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tarih Bölümü Mezunu

Giriş

Metinlerini “Şu Çılgın Türkler” kitabı ile dikkat çeken Turgut Özakma’nın yazdığı, yönetmenliğini Ziya Öztan’ın yaptığı Kurtuluş, Türk televizyon tarihinde titizlikle hazırlanmış tarihi yapımların hiç kuşkusuz başında geliyor. Dönemin en önde gelen tarihi şahsiyetlerini; çok geniş ve başarılı oyuncu kadrosu ile aktaran dizi, Milli Mücadele’nin en kritik noktalarından biri olan II. İnönü Muharebeleri sonu (Nisan 1921) itibari ile başlayarak, 11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Mütarekesi’nin imzalanmasına kadar gelen bir dönemi başarı ile izleyicilere sunuyor.

1991 yılında çekimlerine başlanan Kurtuluş dizisi 2 yıllık sürenin ardından 1994’te TRT’de izleyici ile buluştu. Başta; Rutkay Aziz’in Mustafa Kemal Paşa’yı, Savaş Dinçer’in İsmet Paşa’yı ve Mahmut Cevher’in Fevzi Paşa’yı canlandığı dizide 300’ü aşkın aktör ve figüran kullanıldı. Çekim ekibi; tarihi I. TBMM binası, İzmir Kordonboyu, savaş meydanlarını ve diğer çekim yerlerini o tarihin görünümüne başarılı bir şekilde benzetmeyi başarmış. Osmanlı Devleti’nin en önde gelen devlet adamlarından, Milli Mücadele’yi veren önder kadro ve subaylara, dönemin yine en önde gelen gazeteci ve aydınlarından, Yunan Ordusu’nun komuta kademesi ve İngiliz siyasetinin en önemli isimlerini, “karakter – aktör” uyumu içerisinde çok isabetli bir şekilde kullanarak zor bir işin altından kalkmayı bilmiş. Nitekim, dönemin İngiliz siyasetinde en önde gelen isimlerin başında olan Başbakan Lloyd George ve Winston Churchill’i canlandıran aktörler, T.P. McKenna ve Simon Ward’ın seçimleri dizinin az önce bahsettiğimiz “karakter-aktör” uyumunu öne çıkaran en güzel örneklerden bir tanesi.

Başbakan Lloyd George (T.P. McKenna) ve Winston Churchill (Simon Ward)

Yalnızca komutan, subay ve devlet adamlarının kast seçimleri değil, er olarak yer alan askerlerin de sanki o dönemden çıkıp gelmiş görünüm ve halleri dizide ne kadar başarılı bir *cast* seçiminin olduğunu gösteriyor. Kurtuluş, aktör ve figüran seçimlerinin yanında üniforma ve teçhizat titizliği ile de tebrikleri hak ediyor. Birinci Cihan Harbi dönemi kullanılan üniforma stili ile Milli Mücadele döneminde kullanılan üniformaların farklarının ortaya konulması gerçekten takdire şayan bir husus. Nitekim Birinci Cihan Harbi’nde askeri üniformalarda rütbeler omuzda, Milli Mücadele dönemi askeri üniformalarda ise rütbeler

yakada. Ayrıca çapraz bir şekilde kullanılan manevra kemeri (Sam Browne) de Milli Mücadele dönemi askeri üniformalarda ilk defa kullanılan bir araç. Özellikle bugün; Birinci Cihan Harbi ve Milli Mücadele dönemini konu alan ve daha büyük bütçelerle ve geniş imkanlarla çekilen filmlerde ne yazık ki bu hususlar hiç dikkate alınmıyor. Hikaye odaklı giden bu yapımlarda askeri üniforma ve teçhizat o kadar hata yapıyor ki bu hatalar ister istemez göze çarpıyor.

Görüldüğü Gibi Milli Mücadele İçin Anadolu'ya Geçmeden Önce Yüzbaşı Faruk'un, Üniformasında Rütbeler Omuzda; Sağdaki Fotoğrafta Milli Mücadele'ye Geçtikten Sonra Rütbeler, Doğru Bir Şekilde Yakada

Kurtuluş, Türk tarihinin en sıkıntılı ve en önemli safhalarından biri olan Milli Mücadele dönemini, yalnızca yurt içinde gelişen hadiseleri takılıp kalmakla dar bir çerçeveye sıkışmıyor. O sırada yurt dışında olan Enver Paşa, Halil Paşa ve Dr. Nazım gibi en önde gelen İttihatçıların da bu hususta faaliyetlerine, Ali Fuat Bey'in Sovyet Rusya'sındaki Mili Mücadeleye dair Rus politikacılarla olan münasebetlerine az da olsa değiniyor. Yurt içinde; işgal İstanbul'unun kasvetli, bıkkın havası çerçevesinde Sultan Vahidettin ve İşgal kuvvetleri ile olan ilişkisini, Ankara'da zor bir yükün altında Mecliste alınan kararları ve Mustafa Kemal Paşa'ya yapılan muhalefet çerçevesinde yaşanan tartışmaları da büyük bir ciddiyetle ele alıyor. Kurtuluş, o dönemin manevi hissiyatları da ele alarak izleyicinin hassasiyetini yakalamayı başarıyor. Anadolu ve Ankara'nın tozlu, çamurlu yollarında halkın vahim durumuna rağmen Milli Mücadele'ye destek olmaya çalışmaları dizinin, "manevi hissiyat" mesajını başarı ile seyirciye geçirmesinde en öne çıkan noktalardan biri haline geliyor.

Büyük Taarruz'da Mustafa Kemal Paşa (Rutkay Aziz), İsmet Paşa (Savaş Dinçer) ve Fevzi Paşa (Mahmut Cevher)

6 bölümlük Kurtuluş dizisinin belki de en öne çıkan tarafı ise hiç kuşkusuz; 23 Ağu 1921 – 13 Eyl 1921 arasında meydana gelen Sakarya Meydan Muharebesi ve 26 Ağu 1922 – 9 Eyl 1922 arası meydana gelen Büyük Taarruz savaşlarının sahneleri. Dizi, gerek askeri teçhizat olsun gerek de kullanılan siperler olsun dönemin gerçeklerini neredeyse bire bir hale getirerek bu savaş alanlarını, başarılı bir şekilde kullanmayı bilmiş. Ayrıca 15 Temmuz 1921'de Yumruçal sırtlarında Yunan birlikleri tarafından açılan makineli tüfek ateşi ile şehit düşen IV. Piyade Tümen Komutanı Yarbay Mehmet Nâzım Bey ve Büyük Taarruz'un ikinci gününde Çiğiltepe'yi geri alma emrini Başkomutan Mareşal Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya söz verdiği sürede gerçekleştiremeyince intihar eden, şehadetinden sonra da Kırmızı Şeritli İstiklâl Madalyası ile onurlandırılan Albay Reşat Çiğiltepe'ye de değinilerek bu kahraman kumandanlara vefa borcu bir nevi olsun ödenmiş.

Dizide dikkatimi çeken bir başka husus, Büyük Taarruz öncesi Mustafa Kemal Paşa'nın kurmay kadrosu arasında bazı sıkıntıların olması ve özellikle 1. Ordu Komutanı'nın kim olacağı konusu bir krize dönüşmek üzereyken 1. Ordu Komutanı görevini Nurettin (Sakallı) Paşa'nın üstlenmesi üzerine dizide Nurettin Paşa'ya 4-5 saniyelik bir yer verilmesiydi. Nitekim I. Ordu Komutanlığı görevini Ali Fuat (Cebesoy) Paşa ve Refet (Bele) Paşa reddetmiş, bu yükün altına elini sokan Nurettin Paşa olmuştu.

Büyük Taarruz

Kurtuluş, 9 Eylül 1922’de Türk ordusunun İzmir’e girmesiyle ve ardından Mustafa Kemal Paşa’nın 27 Ekim 1922’de Bursa’da Şark Tiyatrosu’nda bir konuşma yapması ile son buluyor. Kurtuluş, 6 bölümlük kısıtlı bir sürede bu kadar tarihi olayı bazı ayrıntıları ile birlikte büyük hatalara düşmeden aktarması, diziyi özel kılan bir başka noktası. Gerek oyuncu kadrosu ve askeri üniforma – teçhizata titizlikle dikkat edilmesi gerek de gerçek mekanların kullanılmasına özen gösterilerek izleyiciye aktarılması yönünden, bu dönem ile alakalı tarihi filmlerde hâlâ aşılamamış bir noktada varlığını sürdürmekte.

Mustafa Kemal Paşa, Halkın Çoşkusu Eşliğinde İzmir’e Giriyor.